

Spalovač mrtvol

Ladislav Fuks

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Analýza uměleckého textu

I. část

- zasadit výňatek do kontextu díla
- **Téma:**
 - Manipulace, druhá světová válka; vedlejší téma: životní příběh pana Karla (Romana) Kopfrkingla
 - Změna člověka, pod vlivem historických událostí a nátlaku, od mírumilovného člověka, který má rád svoji rodinu až po vraha, který ji celou zabije, ideologie moci.
- **Hlavní myšlenka:** Schopnost manipulace s člověkem, ovlivňování, slepá poslušnost
- **Motiv:**
 - Varování proti fašismu, lehce ovlivnitelní manipulovatelní jedinci, symboly zla a násilí.
 - Informování o vlivu hrůznosti války na lidskou psychiku.
- **Časoprostor:** Praha, Casino, Krematorium; Období okupace Čech Nacistickým Německem (1937 – 1938)
- **Literární druh:** Epika
- **Literární forma:** Próza
- **Literární žánr:** Novela (kratší prozaický útvar, který na rozdíl od románu rozvíjí pouze jednu dějovou linii); hororová novela

II. část

- **Struktura díla:**
 - Chronologický děj
 - 15 kapitol; jednotlivé kapitoly i scény jsou propojeny stále se vracejícími motivy (motiv růžolící dívky v černých šatech, tlustý pán)
 - Opakování některých slovních obrátů a přívlastků
 - Za všudypřítomnou vlídností se skrývá tragická skutečnost, že slova neodpovídají kruté realitě a skrývají i něco jiného, než se na první pohled zdá.
 - Propojuje reálný svět s iluzemi, sny a halucinacemi.
- **Hlavní postavy:**
 - **pan Kopfrkingl** – Zaměstnanec krematoria, vystupuje jako umírněný a tolerantní člověk, podivín, živitel rodiny, abstinents, velice pečlivý, vzdělaný v literatuře i v hudbě, má rád umění, milující manžel i otec, velmi oddaný své práci, kterou je také ovlivněn.
Např. vyprávěl, jak je lidské tělo spalováno, když se konala rodinná oslava či Štědrovečerní večeře, neustále romantizuje (manželce říká Lakmé, nechává si od ní říkat Roman, používá výrazy jako nebeský, nadoblačná, něžná, čarokrásná). Nejdříve dobrý otec, pilný zaměstnanec krematoria, miluje umění; posléze vrah, udavač, rasista, násilník.

- **Wilhelm Reinke** – Přítel pana Kopfrkingla; čistokrevný Němec, člen NSDAP, nacistický fanatik, přemlouvá K. ke vstupu do strany; egoistický, povyšující se, manipuluje s lidmi.
- **Marie, Lakmé** – Žena pana Kopfrkingla; hodná, milá, tichá Židovka.
- **Mili** – 14 letý syn; toulavý, šikanovaný
- **Zina** – 16 letá dvera; klavíristka, nadaná
- **Další** – Doktor Bettelheim, pan Strauss, pan Dvořák, personál krematoria (Vrána, Beran, Zajíc, Liška).
- **Děj:**

Hlavní postavou románu je Karel Kopfrkingl, spořádaný zaměstnanec pražského krematoria. Sám sebe označuje za „jemného, milého člověka, abstinenta a nekuřáka“ (a tyto skutečnosti neustále opakuje, takže v závěru knihy vidíme nacismem rozložený charakter vraždící vlastní rodinu, ale Karel nám připomene, že je to vlastně hodný člověk, abstinent). Svoji práci zřízence krematoria bere jako životní poslání, protože kremaci napomáhá duším nalézt nové tělo. Tyto názory čerpá ze své oblíbené žluté knihy o Tibetu, stejně jako myšlenku, že smrt je vlastně krásná a vznešená jistota lidského života. Prohlašuje se také za romantika, což demonstrovuje i na své rodině – svojí manželce Marii přezdívá Lakmé a přeje si, aby ona jemu říkala Romane. Kočku adresuje jako „nebeská, čarokrásná“. S Marií, která je poloviční Židovka, má dvě děti, starší dceru Zinu a mladšího syna Milivoje. On sám má v sobě kapku německé krve. Karel vystupuje jako ohleduplný, jemný člověk opovrhující násilím, má dobré vztahy s Židy – např. doktor Bettelheim z jejich domu. Zakládá si na různých drobnostech, oblíbený je jeho „jízdni řád smrti“ – kremační plán, rád poslouchá vážnou hudbu, často také polemizuje o smrti a Tibetu, což ovlivňuje celou jeho rodinu. Do jejich poklidného života zasáhne německá okupace, a především Karlův přítel Willi Reinke, člen SdP. Reinke začne zasahovat do Karlových politických názorů, otevřeně podporuje německví, přihlásí Karla do SdP, jejíž členové jej poté využívají ke špionáži Židů. Karel se pořád snaží jednat „správně“, přičemž začne postupně věřit myšlence Vyššího řádu, který zavede Hitler, myslí si, že spasí Evropu.

S činy roste i Karlova moc, stane se ředitelem pražského krematoria a zastáncem proněmeckých myšlenek. Když mu dojde, že pro Židy v nové společnosti nebude místo – a v žilách jeho ženy a dětí koluje židovská krev – rozhodne se „ušetřit rodinu utrpení“. Oběsí Lakmé v koupelně, Milivoje zabije v krematoriu, jediná Zina unikne. Karel Kopfrkingl pak sedí doma a přemítá, jak spasí všechny a nastolí nový řád, že pro něj má strana novou práci, kde budou pece mnohem lepší, větší, abych jich mohl spasit ještě víc, nicméně hned vzápětí má „vidění“, že za ním přišel mnich až z Tibetu se zprávou, že se má stát novým dalajlámou. Následně jej odvezou bílým autem pro anděly do psychiatrické léčebny. Karlův příběh končí kratičkým epilogem; je po válce, z koncentračních táborů se vrací Židé a Karel je stále lapen v iluzi, že je všechny spasil.
- **Výstavba vět:**
 - ER forma
 - Vypravěčem je autor, hodně monologů pana Kopfrkingla.
 - Jazyk striktně spisovný, a to i v řeči postav.
 - Dílo psáno pomocí složité metafory a symboliky.
 - Často se objevují německé výrazy.

- Prostředí není zbytečně popisováno.
- **Slovní zásoba** – Spisovná čeština, věty jsou jednoduché i souvětí, přímá řeč, monology (hlavní postava), cizí slova (němčina), nářečí, archaismy, Makaronismus (část česky, část německy), oslovení lidí zdvořilostmi, oslovení vznešených přídavnými jmény.

III. část

- na základě ukázky analyzovat jazyk a jazykové prostředky
- najít umělecké prostředky

Literárně historický kontext

- Spalovač mrtvol je román z roku 1967 od spisovatele Ladislava Fuksa.
- Kniha se řadí k druhé vlně literatury ovlivněné druhou světovou válkou a zároveň do první etapy autorovy tvorby.
- Kniha byla také o rok později zfilmována Jurajem Herzem pod stejným názvem.

Další díla:

- Mí černovlasí bratři, Pan Theodor Munstock, Zámek Kynžvart, Vévodkyně a kuchařka, Návrat z žitného pole

Další autoři:

- **Ota Pavel** – Zlatý úhoří, Smrt krásných srnců, Dukla mezi mrakodrapy
- **Bohumil Hrabal** – Ostře sledované vlaky, Pábitelé, Postřižiny, Slavnosti sněženek, Obsluhoval jsem anglického krále
- **Karel Čapek** – Válka s Mloky, Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy, Věc Makropulos, Matka

Ladislav Fuks

- Český prozaik, autor především psychologické prózy s tématem úzkosti člověka ohrožovaného nesvobodou a násilím.
- Významný český prozaik Ladislav Fuks se narodil v roce 1923 v Praze. Vyrůstal v rodině dominantního policejního úředníka, zato velmi milující a obětavé matky. Vzдор ke svému otci pak nastínil v několika jeho knihách.
- Největší životní krize ho ale teprve čekala v období dospívání, kdy si poprvé uvědomil svoji homosexuální orientaci.
- Po většinu svého života strávil v osamění, jeho nejbližšími byli jen mladíci s kriminální minulostí žijící se prostitucí.
- Nakonec se ale Fuks oženil s bohatou Italkou, od které ovšem krátce po svatbě utekl a byl hospitalizován na psychiatrii. Jeho zajímavý život plný tajemství končí v roce 1994.
- Zajímavosti: Fuks byl silný kuřák a miloval italskou operu.
- Většina Fuksových děl je přímo inspirována autorovými zkušenostmi a zážitky – často se setkáváme se slabou osobou žijící ve svém vlastním světě, což se dá vysvětlit autorovou orientací (jako homosexuál k tomu byl přirozeně donucen dobou).
- Fuks byl prozaik, především psal prózu psychologickou s námětem úzkosti, ohrožení – inspirace 2. sv. válkou, holocaustem.